

Dr hab. Jacek Chlebny, prof. nadzw. UŁ
Zakład Polskiego Postępowania Administracyjnego
Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego

**Recenzja dorobku i osiągnięć naukowych Pana dr. Kamila Sikory
przygotowana w związku z wnioskiem o wszczęcie postępowania habilitacyjnego**

I. Pan dr Kamil Sikora uzyskał stopień doktora nauk prawnych w dniu 28 września 2006 r. na podstawie uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, po przedłożeniu rozprawy doktorskiej pt. „Nadzór nad działalnością samorządu terytorialnego a samodzielność i publicznoprawna podmiotowość gminy”.

II. Rozprawa habilitacyjna

Habilitant wskazał, jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789, ze zm.), monografię „Istota i charakter prawny aktów prawa miejscowego w zakresie ich sądowoadministracyjnej kontroli”, Lublin 2017, ss. 526.

Tematyka rozprawy mieści się w ramach nauki prawa administracyjnego. Należy na wstępie stwierdzić, że problematyce prawa miejscowego poświęcono wiele miejsca w piśmiennictwie prawniczym. W bardzo bogatym orzecznictwie sądowym, zwłaszcza Naczelnego Sądu Administracyjnego, ujawniają się spory istniejące w doktrynie i niejednokrotnie, w związku z rozpoznawaniem konkretnych spraw, są one tam weryfikowane. Nie jest zatem przypadkiem, że Autor w bardzo szerokim zakresie odwołuje się do orzecznictwa sądów administracyjnych i literatury prawniczej, zwłaszcza do prac D. Dąbek. Rozprawa jest starannie udokumentowana i zawiera obszerne wykazy wykorzystanych opracowań i orzecznictwa.

Poruszane w pracy zagadnienia są ważne ze względu na znaczenie aktów prawa miejscowego dla funkcjonowania państwa, rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej i praw jednostki. Stanowienie przepisów prawa miejscowego Autor postrzega jako realizację zasad pomocniczości i decentralizacji władzy publicznej. Trafnie też w związku z tym wskazuje na dwa zasadnicze cele stanowienia przepisów prawa miejscowego: powiązanie regulacji prawnych z warunkami i potrzebami lokalnymi oraz bieżące reagowanie na rozmaite zdarzenia losowe wymagające szybkiego działania i sprawnej interwencji prawa (s. 18-19). Deklarowanym przez Autora problemem badawczym recenzowanej monografii było przedstawienie problematyki aktów prawa miejscowego w powiązaniu z ich sądowoadministracyjną kontrolą (s. 20). Z tej właśnie perspektywy należy oceniać monografię.

Układ pracy jest poprawny. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. Ich kolejność i zakres poruszanej w nich problematyki odpowiada tematowi i zamierzonemu celowi pracy. Szkoda, że kolejne rozdziały pracy nie zawierają uwag podsumowujących. Luki tej nie mogło wypełnić bardzo krótkie, w stosunku do całej pracy, kilkustronicowe zakończenie. Pewne uwagi krytyczne może również nasuwać sformułowanie samego tytułu pracy. Dlaczego istota i charakter aktów prawa miejscowego poddane zostały analizie „w zakresie ich sądowoadministracyjnej kontroli”? Czy „istota i charakter” aktów prawa miejscowego są uzależnione od zakresu ich sądowoadministracyjnej kontroli? Można także zapytać o potrzebę wskazania w rozbudowanym tytule pracy na związek sądowej kontroli nie tylko z istotą, ale i charakterem aktów prawa miejscowego i jego znaczeniem z perspektywy tej kontroli. Tytuł monografii jest mylący co do tego, co jest głównym przedmiotem pracy - przedstawienie istoty i charakteru aktów prawa miejscowego czy omówienie zasad ich sądowej kontroli.

Pierwszy i drugi rozdział mają charakter wprowadzający do problematyki kontroli aktów prawa miejscowego. Wydaje się, że w szerszym zakresie należało uwzględnić znaczenie Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego dla stanowienia prawa miejscowego, o której w monografii wspomina się jedynie na marginesie innych kwestii (np. s. 52, 151), podczas gdy postanowienia Karty są często powoływane w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego w związku z

sądową kontrolą aktów prawa miejscowego (np. wyroki NSA wydane w dniach 4.02.2014, II OSK 2913/13; 25.07.2017 r., II FSK 1289/17 i 18.10.2017, II OSK 1039/15).

W rozdziale pierwszym opisano miejsce aktów prawa miejscowego w systemie źródeł prawa powszechnie obowiązującego. Wskazano na ich podstawowy charakter. Należy zgodzić się ze spostrzeżeniem, że akty prawa miejscowego stanowią dopełnienie procesu stanowienia prawa na szczeblu centralnym i w związku z tym stanowią przykład „decentralizacji prawotwórczej”. Podkreślono, że wszystkie akty prawa miejscowego terenowych organów administracji rządowej i organów samorządu terytorialnego mają identyczną moc obowiązującą i zajmują tę samą pozycję w hierarchii źródeł prawa powszechnie obowiązującego (s. 38). Zakres terytorialny obowiązywania aktów prawa miejscowego jest natomiast związany z ich obowiązywaniem na terenie działania organów, które prawo miejscowe stanowią (s. 73-74). W tym miejscu pracy zabrakło rozważań na temat związku terytorialnego charakteru aktów prawa miejscowego ze zmianami granic jednostek podziału terytorialnego. Zagadnienie skutków zmiany granic jednostek samorządu terytorialnego dla obowiązywania prawa miejscowego dla terenu włączonego do innej jednostki nie ma charakteru tylko teoretycznego. Problem ten był przedmiotem wypowiedzi NSA, między innymi, w wyroku z dnia 9.12.2014 r., II OSK 1158/13 (wyrok dostępny w bazie CBOIS i LEX nr 2008805). W powołanym wyroku przyjęto, że akt prawa miejscowego, w postaci planu miejscowego ustanowiony dla określonego obszaru przez jedną radę gminy, nie może być źródłem powszechnie obowiązującego prawa w innej gminie, jeżeli obszar, który był objęty planem, został włączony do innej gminy. Podstawą do twierdzenia, że akt prawa miejscowego ustanowiony przez jedną radę gminy nie może obowiązywać w innej gminie jest bezpośrednio stosowany art. 87 ust. 2 i art. 94 Konstytucji RP. Naczelny Sąd Administracyjny zaznaczył jednocześnie, że nie ma żadnych podstaw, aby różnicować akty prawa miejscowego w zależności od tego co jest ich przedmiotem, nawet uwzględniając szczególny charakter miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Warto w tym miejscu odnotować, że ustawa z dnia 27 października 2017 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 2232), która

weszła w życie 19 grudnia 2017 r. ostatecznie ustaliła zasady obowiązywania aktów prawa miejscowego w przypadku zmiany granic gmin, stanowiąc, że akty prawa miejscowego z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego, ustanowione przez organ gminy przed zmianą granic, w części dotyczącej obszaru, który został wyłączony z tej gminy, stają się aktami prawa miejscowego gminy, do której ten obszar został włączony i obowiązują do dnia wejścia w życie nowych aktów prawa miejscowego ustanowionych przez organ tej gminy, jednak nie dłużej niż przez okres 3 lat od dnia zmiany granic gminy (art. 4eb ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym).

Rozdział drugi poświęcony został zagadnieniom stanowienia prawa miejscowego. Autor zwraca uwagę na to, że kompetencje prawodawcze przyznano nie tylko organom samorządu terytorialnego i terenowym organom administracji rządowej, ale w określonych warunkach mogą z nich korzystać także organy związków komunalnych, w szczególności zgromadzenia związku (s. 118-119). Rozważając kwestię przeniesienia na inny podmiot uprawnień do stanowienia prawa miejscowego w konsekwencji zawartego porozumienia, zauważa, że przekazanie wykonania zadania publicznego w drodze porozumienia skutkuje przeniesieniem nie tylko zadania, ale i praw i obowiązków związanych z jego wykonaniem, w tym kompetencji prawotwórczych (s. 129). W przypadku porozumienia, opartego na powierzeniu wykonania zadania publicznego, nie następuje natomiast przeniesienie kompetencji prawotwórczych (s. 130). Jako zupełnie wyjątkowe wskazano sytuacje stanowienia samorządowych aktów prawa miejscowego „w zastępstwie” przez organy nadzoru (s. 141-143). Z przedstawieniem zakresu przedmiotowego samorządowych aktów prawa miejscowego powiązано przyjęty w literaturze podział na akty prawa miejscowego o charakterze wykonawczym, ustrojowo- organizacyjnym i charakterze porządkowym (s. 144). W dalszej części opisane zostały formy stanowienia prawa miejscowego, ze szczególnym uwzględnieniem uchwał jako podstawowej formy stanowienia samorządowych przepisów prawa miejscowego. Uprawnienia terenowych organów administracji rządowej do stanowienia aktów prawa miejscowego realizowane są przez wojewodę (akty o charakterze wykonawczym względem ustaw, akty porządkowe wydawane na podstawie klauzuli generalnej i w określonych

sytuacjach zarządzenia zastępcze wojewody) oraz przez organy administracji rządowej niezespolonej.

Przedmiotem rozważań zawartych w rozdziale trzecim są zagadnienia sądowej kontroli aktów prawa miejscowego. Autor zwraca uwagę na bezpośrednią (w wyniku zaskarżenia aktu prawa miejscowego) i pośrednią (gdy przedmiotem kontroli jest akt nadzoru wydany wobec aktu prawa miejscowego) formę kontroli legalności tych aktów (s. 256).

Autokontrola na podstawie art. 54 § 3 p.p.s.a., która umożliwia organowi administracji ponowną weryfikację przedmiotu skargi, nie została w p.p.s.a. wyłączona w stosunku do aktów prawa miejscowego. Uwzględnienie skargi w całości jest jedyną legalną ingerencją organu w sprawę zawisłą przed sądem administracyjnym. W świetle art. 54 § 3 p.p.s.a. byłaby ona niedopuszczalna i godząca w konstytucyjną zasadę prawa do sądu, gdyby uwzględnienie skargi przez organ administracji publicznej nie stworzyło takiego stanu rzeczy, który jest następstwem wydania wyroku sądowego (s. 262 i n.). Ze względu na to, że tylko sądowi przysługuje możliwość stwierdzenia nieważności zaskarżonego aktu, powstał spór w doktrynie i orzecznictwie na temat zakresu stosowania trybu autokontroli w stosunku do aktów prawa miejscowego. Szkoda, że w tym zakresie praca ma raczej charakter relacjonujący argumenty przedstawione w doktrynie, a sam Autor nie poddaje ich krytycznej analizie. Problem ten jest nadal żywo dyskutowany w doktrynie, czego dowodem jest opublikowana w 2018 r. glosa M. Szewczyka do powołanego w pracy wyroku NSA z 18.11.2014 r., II OSK 2377/14 (OSP nr 4/2018, poz. 43). Stanowisko Autora nie zostało jasno wyrażone, chociaż wydaje się, że ostatecznie, w przypadku skargi na akt prawa miejscowego, kompetencji przyznanej w art. 54 § 3 p.p.s.a. nie traktuje jako samodzielnego upoważnienia do weryfikacji aktu prawa miejscowego, a zatem przyjmuje odmienne stanowisko, niż sformułowano w cytowanym wyroku NSA z 18.11.2014 r., II OSK 2377/14 (s. 291).

Na s. 267, za Z. Leońskim, funkcję sądowej ochrony samodzielności jednostek samorządu terytorialnego trafnie powiązano nie tylko z możliwością zaskarżania przez te jednostki aktów nadzoru, ale wskazano także na przysługujące im inne środki. Ze względu na zmianę stanu prawnego, od dawna nie jest jednak już aktualne ustalenie

przytoczone w tekście, bez żadnego komentarza, że funkcja ta obejmuje również udzielanie odpowiedzi na pytanie prawne przedstawione przez samorządowe kolegium odwoławcze.

Należy w pełni zaaprobować stanowisko prezentowane w pracy, że wstępną przesłanką do udzielenia ochrony tymczasowej w postaci wstrzymania aktu prawa miejscowego jest sama dopuszczalność skargi. Zasada ta odnosi się do wszystkich spraw rozpoznawanych przez sąd administracyjny i chociaż formalnie nie kwestionuje jej się, to niekiedy nie przywiązuje się do niej należytej wagi, uznając, że kwestia dopuszczalności skargi może zostać rozstrzygnięta po uwzględnieniu wniosku o udzielenie ochrony tymczasowej na dalszym, późniejszym etapie postępowania sądownoadministracyjnego (tak przyjęto w krytycznej glosie Z. Kmiecika do postanowienia NSA z dnia 5 kwietnia 2017 r., II OZ 299/17, OSP 2017/9/87). Pan dr Kamil Sikora trafnie uznaje samą dopuszczalność skargi za podstawowy warunek do udzielenia przez sąd administracyjny ochrony tymczasowej, chociaż nie został on *expressis verbis* sformułowany w treści art. 61 p.p.s.a. (s. 297). Brak kognicji sądu administracyjnego w sprawie zawsze uniemożliwia uwzględnienie wniosku o wstrzymanie wykonania aktu lub czynności wskazanych w art. 61 p.p.s.a.

Stwierdzenie braku naruszenia interesu prawnego lub uprawnienia wnoszącego skargę na uchwałę lub akt, o którym mowa w art. 3 § 2 pkt 5 i 6 p.p.s.a. wywołuje skutek w postaci odrzucenia skargi na podstawie art. 58 § 1 pkt 5a p.p.s.a., o czym Autor słusznie wspomina na s. 323 pracy. Z tego względu przytoczenie wcześniejszych poglądów (formułowanych przed nowelizacją, która weszła w życie w 2015 r.) o możliwości odrzucenia skargi na podstawie art. 58 § 1 pkt 6 p.p.s.a. ma tylko znaczenie historyczne i brak niezbędnego w tym zakresie komentarza Autora powoduje, że ten fragment może być niejasny dla czytelnika (s.321).

Autor nie przedstawia szerszej argumentacji stanowiska odnoszącego się do pytania, czy organizacja społeczna, broniąca interesu prawnego innej osoby, może brać udział w postępowaniu sądowym na prawach strony ze względu na to, że postępowanie sądownoadministracyjne w sprawach skarg na akty prawa miejscowego nie jest poprzedzone postępowaniem administracyjnym w rozumieniu k.p.a. (s. 333, 349-350). Problem ten był przedmiotem sprzecznych wypowiedzi w orzecznictwie

sądowym. Prezentowane jest stanowisko, że art. 33 § 2 p.p.s.a., stanowiąc o postępowaniu administracyjnym, nie może być stosowany w postępowaniu sądownoadministracyjnym przy rozpoznawaniu spraw z innego rodzaju skarg, poza skargami na decyzje administracyjne i postanowienia podejmowane w postępowaniu administracyjnym (np. postanowienie NSA z 17.02.2016 r., II OZ 1271/15, LEX nr 2037556). Przesłanki udziału organizacji społecznej były w orzecznictwie analizowane także w odniesieniu do postępowań nadzorczych (por. postanowienie NSA z 12.02.2016 r., II OZ 38/16, LEX nr 1982901 i cytowane tam orzecznictwo wraz z piśmiennictwem). Przykładem odmiennego stanowiska są postanowienia NSA z 21.04.2017 r., I OZ 262/17, LEX nr 2276370 i 25.08.2016, I OZ 935/16, LEX nr 2100978, w których uznano, że wcześniejsze postępowanie administracyjne nie jest warunkiem dopuszczenia organizacji społecznej do udziału w postępowaniu sądowym na podstawie art. 33 § 2 p.p.s.a. Ze względu na wagę poruszanej kwestii należało temu zagadnieniu poświęcić w monografii więcej uwagi i nie ograniczać się do jednozdaniowego cytatu stanowiska prezentowanego w pracy D. Dąbek (s. 333, 350). Wątpliwości interpretacyjne w tym zakresie zasługiwały na udzielenie pogłębionej odpowiedzi na pytanie, czy wyłączona jest taka wykładnia art. 33 § 2 p.p.s.a., w wyniku której organizacja społeczna uzyskalaby prawa uczestnika na prawach strony w sprawach ze skarg na akty prawa miejscowego. Udzielenie odpowiedzi na tak postawione pytanie może zależeć od ustalenia znaczenia pojęcia postępowania administracyjnego, którym posługuje się p.p.s.a.

W rozdziale czwartym analizie prawnej zostały poddane możliwości uzyskania sądowej ochrony przed beczynnością prawotwórczą w zakresie stanowienia aktów prawa miejscowego. Trafnie zwrócono uwagę na ciężący na organie obowiązek realizacji przyznanych prawem kompetencji ze względu na zasadę praworządności (s. 396-397). Autor wskazuje na brak w ustawie Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi odpowiedniej i pełnej regulacji pozwalającej udzielić sądowej ochrony w przypadku beczynności prawotwórczej w zakresie stanowienia aktów prawa miejscowego (s. 408-409). Szeroko przedstawiając wątpliwości, co do możliwości uzyskania ochrony na podstawie przepisów ustrojowych ustaw samorządowych, opowiada się za niezbędnością ingerencji ustawodawcy i

wprowadzeniem odpowiednich przepisów procesowych w p.p.s.a. (s. 410, 413, 434). Podobnie, wskazuje na niedostatki w regulacji procesowej w odniesieniu do sądowej ochrony przed beczynnością terenowych organów administracji rządowej w zakresie stanowienia aktów prawa miejscowego (s. 459). Podzielić należy pozytywną ocenę uproszczenia trybu wnoszenia skarg na akty prawa miejscowego (rezygnacja z wezwania do usunięcia naruszenia prawa), którą wprowadzono ustawą z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2017 r., poz. 935).

Rozdział piąty został poświęcony rozstrzygnięciom wojewódzkiego sądu administracyjnego w sprawach dotyczących kontroli aktów prawa miejscowego. Autor omawia rodzaje rozstrzygnięć, które mogą zapaść w wyniku sądowej kontroli aktu prawa miejscowego (kontrola bezpośrednia) i w następstwie zaskarżenia aktów nadzoru (kontrola pośrednia). W tym rozdziale omówione zostały także zasady procesowe i przesłanki sądowej kontroli aktów administracyjnych. Autor odniósł się do wielu kwestii mających bardzo ważne znaczenie dla praktyki. Warto zwrócić uwagę na rozważania dotyczące możliwości zaskarżenia części aktu prawa miejscowego (s. 448-449), prawnych skutków wyroku stwierdzającego nieważność aktu (s. 455- 456) i uchylecia tylko w części rozstrzygnięcia nadzorczego (s. 463).

Problematyce prawa miejscowego poświęcono wiele uwagi w opracowaniach o różnym charakterze, w tym także monograficznym, jednak powiązanie tej problematyki z zagadnieniami sądowej kontroli aktów prawa miejscowego nie było do tej pory przedmiotem tak całościowego ujęcia. Recenzowana monografia, z uwzględnieniem bogatej literatury przedmiotu i orzecznictwa, krytycznie analizuje zagadnienia związane ze stanowieniem prawa miejscowego i jego sądowej kontroli, wskazując jednocześnie na niedostatki sądowej ochrony. Za inspirujące należy uznać rozważania dotyczące braku możliwości uzyskania skutecznej ochrony sądowej przed beczynnością prawotwórczą w stanowieniu prawa miejscowego i postulat o charakterze *de lege ferenda*, samodzielnej i całościowej regulacji zasad stanowienia prawa miejscowego. Rozproszenie problematyki stanowienia aktów prawa miejscowego w ustrojowych ustawach samorządowych i ustawie o wojewodzie i administracji rządowej w województwie nie sprzyja jednolitości stosowania zasad

tworzenia prawa miejscowego i jego sądowej kontroli, której Autor przypisuje rolę gwaranta spójności systemu prawa.

Podsumowując, zauważam, że jak każda praca odnosząca się do tak złożonej problematyki, będącej od dawna przedmiotem żywego zainteresowania nauki i licznych wypowiedzi sądów administracyjnych, może ona również rodzić uwagi krytyczne, natury ogólnej i zarzuty pominięcia niektórych kwestii szczegółowych. Zgłoszone uwagi nie umniejszają ogólnej, pozytywnej oceny pracy i uznania, że jest dziełem bardzo wartościowym. Przedstawiona monografia zawiera samodzielne przemyślenia i rozstrzygnięcia problemów badawczych o różnorodnym charakterze, a ponadto może być też przydatna dla praktyków. Stwierdzam, że opiniowane dzieło naukowe - monografia „Istota i charakter prawny aktów prawa miejscowego w zakresie ich sądowoadministracyjnej kontroli”, stanowi znaczny wkład w rozwój nauki prawa i jest osiągnięciem naukowym, o którym mowa w art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w dziedzinie sztuki.

III. Ocena aktywności naukowej

3.1. Pan dr Kamil Sikora od 2001 r. jest zatrudniony w Katedrze Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Ponadto współpracuje (prowadzi wykłady i bierze udział w konferencjach i seminariach) z Wydziałem Zamiejscowym UMCS w Puławach, Wydziałem Prawa i Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Wydziałem Prawa Wyższej Szkoły Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach.

3.2. Lista publikacji Pana dr. Kamila Sikory jest bardzo bogata. Obejmuje ponad 70 publikacji naukowych, z czego większość, ponad 60 zostało wydanych już po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych. W polu zainteresowań naukowo-badawczych Habilitanta znajdowały się zagadnienia związane z prawem samorządu terytorialnego, problematyką ustrojowego prawa administracyjnego i materialnego prawa administracyjnego ze szczególnym uwzględnieniem kwestii bezpieczeństwa i

zadań organów administracji publicznej. Publikacje zostały wymienione w wykazie publikacji oraz w pkt V autoreferatu, w którym zostały one również powiązane ze wskazanymi obszarami badawczymi. Na wysoką ocenę zasługuje zwłaszcza, wydana w 2010 r., praca o charakterze monograficznym „Samodzielność gminy w aspekcie oddziaływań nadzorczych” (ss. 308). Habilitant przedstawił w niej problematykę związaną z samodzielnością gminy w zakresie wykonywania zadań publicznych oraz zasady (metody) wykonywania nadzoru nad działalnością gminy, które mają zapewnić zgodność z prawem działań jednostek samorządu terytorialnego, ale je ich nie zastępować ani nie wyręczać w wykonywaniu tych zadań.

3.3. Z aktywnością naukową Pana dr. Kamila Sikory łączy się udział w licznych krajowych konferencjach, sympozjach i seminariach naukowych, które zostały wskazane w autoreferacie oraz w dołączonym wykazie osiągnięć. Warto w tym miejscu jedynie odnotować, że od 2016 r. Habilitant bierze udział w programie badawczym „Instytucje samorządu w demokratycznym państwie prawa”, realizowanym przez Wydział Prawa i Administracji UMCS w Lublinie.

IV. Wniosek

Stwierdzam, że Pan dr Kamil Sikora ma poważne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, osiągnięcie naukowe w postaci książki pt. „Istota i charakter prawny aktów prawa miejscowego w zakresie ich sądownoadministracyjnej kontroli”, Lublin 2017, które stanowi znaczny wkład w rozwój nauki prawa administracyjnego oraz wykazuje się – w ocenianym okresie – istotną aktywnością naukową. Kandydat do stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych spełnia zatem - określone w art. 16 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki - przesłanki dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego.

